

BEYNƏLXALQ HƏRBİ TİBB KOMİTƏSİ HÖKUMƏTLƏRARASI TƏŞKİLAT KİMİ: HÜQUQİ STATUSU VƏ FUNKSIYALARI

Aynurə Əliyeva,
Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük
Komitəsi Tibb Xidməti İdarəsinin Mərkəzi
Hospitalı, həkim-oftalmoloq, tibb elmləri üzrə
fəlsəfə doktoru.

e-mail: draynura@hotmail.com,
telefon:+99412 404 08 08

Fatimə Hüseynova,
Bakı Dövlət Universiteti Hüquq fakültəsi “Bey-
nəlxalq xüsusi hüquq və Avropa hüququ kafed-
rası”nın dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru.

e-mail: lawyer.fatima85@gmail.com,
telefon:+99450 206 24 42

Elvin Əzizov,
Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük
Komitəsi Tibb Xidməti İdarəsinin Mərkəzi
Hospitalı, həkim-otolarinqoloq, tibb elmləri
üzrə fəlsəfə doktoru, tibb xidməti baş leytenantı.

e-mail: elvin26.84@mail.ru,
telefon:+99450 395 03 43

Məqalədə müəlliflər tərəfindən Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi hökumətlərarası təşkilat kimi nəzərdən keçirilir, onun hüquqi statusu və funksiyaları barədə məsələlərə elmi cəhətdən aydınlıq gətirilir. Qeyd edilir ki, adıçəkilən Komitə hüquqi statusuna görə hərbi tibb üzrə hökumətlərarası beynəlxalq təşkilatdır. Bütün dövlətlərin silahlı qüvvələrinin tibb xidmətlərinin üzvləri arasında peşəkar əməkdaşlıq əlaqələrini qoruyub saxlamaq və gücləndirmək Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin əsas funksiyası sayılır. Azərbaycan Respublikası da 2017-ci ildən bu Komitənin tamhüquqlü üzvüdür. Bununla əlaqədar olaraq, Azərbaycan Respublikası 27 iyun 2019-

cu il 1613-VQ nömrəli qanunla 2013-cü il 9 dekabr tarixində düzəliş edilmiş “Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin Nizamnaməsi”nə qoşulmuşdur. Müasir dövrdə silahlı qüvvələr sektorunda hərbi tibb və təbabət fəaliyyətinin həyata keçirilməsində, eləcə də bu istiqamətdə dövlətlərarası beynəlxalq əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsində Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi özünəməxsus əhəmiyyətli rol oynayır.

Açar sözlər: silahlı qüvvələr, hərbi tibb, insanların sağlamlığı, tibb xidmətləri, hərbcilər, mülki əhali, təhlükəli xəstəliklər, tibbi müayinə, tibbi yardım.

İlk növbədə, qeyd etməliyik ki, hər bir ölkənin Əsas Qanununda əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin təmin olunması məqsədilə müvafiq göstərişlər təsbit edilmişdir. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında (1995-ci il) göstərilir ki, hər kəsin sağlamlığını qorumaq və tibbi yardım almaq hüququ vardır. Dövlət həm publik, həm də xüsusi mülkiyyət növləri əsasında fəaliyyət göstərən səhiyyə-tibb sahəsində bütün xidmət növlərinin inkişafı üçün zəruri tədbirlər görür, əhalinin sanitariya-epidemiologiya salamatlığına və sosial hüquqlarının effektiv şəkildə realizasiyasına təminat verir, tibbi sığortanın müxtəlif növləri üçün imkanlar yaradır və s. (Maddə 38. Sosial təminat hüququ. Maddə 39. Sağlam ətraf mühitdə ya-

samaq hüququ. Maddə 41. Sağlamlığın qorunması hüququ).

Bildiyimiz kimi, bəşəriyyətdə insanların sağlamlığının qorunması, təhlükəli xəstəliklərə qarşı mübarizə aparılması və səhiyyə-tibb xidmətləri sferasında müvafiq istiqamətlər üzrə fəaliyyət universal səviyyədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ixtisaslaşmış təsisatlarından biri olan Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) tərəfindən həyata keçirilir. ÜST-nin fundamental məqsədləri kontekstində müvafiq tədbirlər ictimai həyatın müxtəlif sferalarında aparılır. Müasir dövrdə silahlı qüvvələr sektorunda hərbi tibb və təbabət fəaliyyətinin realizasiyasında digər qurumlarla yanaşı, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi (BHTK) əhəmiyyətli rol oynayır.

BHTK-nın yaranma tarixi ilə bağlı qeyd etməliyik ki, ilk dəfə, 1921-ci il iyul ayının 21-də Brüsseldə Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Konqreslərinin Daimi Komitəsinin əsası qoyulmuşdur. Təsisçi ölkələr isə aşağıdakılardan ibarət idi: Belçika, Braziliya, Fransa, Böyük Britaniya, İtaliya, İspaniya, İsveçrə və Amerika Birləşmiş Ştatları. Daimi Komitə öz məqsədini Cenevrə Konvensiyalarına müvafiq olaraq, “missiyası sülh və ya münaqişə zamanı silahlı qüvvələrin xəstə və yaralı heyətinin qayğısına qalmaq, onların vəziyyətini yaxşılaşdırmaq və ağrılarını azaltmaq yollarını araşdırmaqdan ibarət olan dünya üzrə şəxslər arasında davamlı peşəkar əməkdaşlıq əlaqələrini qoruyub saxlamaq və gücləndirmək” kimi müəyyən etmişdir. Bu məqsəd Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Konqresinin Daimi Komitəsinin inkişaf etdiyi dövrdən bugünədək eyni olaraq qalmaqda davam edir.

Zaman keçdikcə, 1938-ci ildə Daimi Komitənin adı hər bir dövlətin milli nümayəndəsi tərəfindən təmsil edilməklə, bütün dünya

ölkələrinin qoşula biləcəyi Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Komitəsinə çevrildi. Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Komitəsi İkinci Dünya müharibəsinin (1941 - 1945-ci illər) yaratdığı real çətinliklərə baxmayaraq, effektiv fəaliyyət göstərdi. Komitənin Lyejdə yerləşən Baş Katibliyi müharibə başa çatan kimi öz fəaliyyətini bərpa etdi.

Qeyd etməliyik ki, sonralar, yəni 1952-ci il 21 may tarixində Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Komitəsinə hərbi-tibbi məsələlər üzrə ixtisaslaşmış beynəlxalq qurum kimi tanıdı və 1990-cı il 28 aprel tarixində Beynəlxalq Hərbi Tibb və Əczaçılıq Komitəsinin adı dəyişdirilərək, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi (BHTK) adlandırıldı. Hazırda 112 dövlətin üzv olduğu Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin əsas funksiyası hərbi tibb sahəsində texnoloji və elmi təcrübə mübadilələrini təşviq etməkdən ibarətdir. Azərbaycan Respublikası da Hindistanın paytaxtı Nyu-Dehliyə keçirilən Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin 42-ci Ümumdünya Konqresində BHTK-nın tamhüquqlü üzvü seçilmişdir (2017-ci il). Bununla bağlı olaraq, Azərbaycan Respublikası 27 iyun 2019-cu il 1613-VQ nömrəli qanunla 2013-cü il 9 dekabr tarixində düzəliş edilmiş “Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin Nizamnaməsi”nə qoşulmuşdur.

Eyni zamanda, XX əsrin sonlarında beynəlxalq münasibətlər sistemində baş verən dəyişikliklərə səbəb olan hadisələrin gedişatı prosesində BHTK 1990-cı il 28 aprel tarixində keçirilən Baş Assambleya zamanı Nizamnaməsini yenidən nəzərdən keçirdi və hazırda 9 dekabr 2013-cü ildə edilmiş düzəlişlər redaksiyasında qüvvədədir. Yeni Nizamnamə, əsasən, 1921-ci ildə Daimi Komitə təsis edilərkən təməlini təşkil edən və hələ bugünədək Beynəlxalq Komitənin bütün fəaliyyətlərini

tənzimləyən fundamental prinsiplərə əsaslanır. Hüquqi təbiətinə görə, BHTK hərbi tibb üzrə hökumətlərarası beynəlxalq təşkilat statusuna malikdir (Nizamnamə, maddə 1); onun Baş Katibliyi Belçikada yerləşir.

Hökumətlərarası beynəlxalq təşkilat kimi BHTK-nın yerinə yetirdiyi funksional vəzifələr onun Nizamnaməsinin 2-ci maddəsində təsbit olunmuşdur və mahiyyətcə, aşağıdakılardan ibarətdir:

– bütün dövlətlərin silahlı qüvvələrinin tibb xidmətlərinin üzvləri arasında peşəkar əməkdaşlıq əlaqələrini qoruyub saxlamaq və gücləndirmək ;

– mütəmadi olaraq Beynəlxalq Hərbi Tibb Konqreslərini təşkil etmək, eləcə də hərbi tibb üzrə maraqlı mövzularda beynəlxalq elmi sessiyalar, xüsusilə, tibb xidmətlərinin gənc zabidləri üçün beynəlxalq təkmilləşdirmə kursları təşkil etmək;

– xüsusilə, silahlı münaqişələrə tətbiq edilən, silahlı qüvvələrin tibb xidmətlərinin üzvləri üçün nəzərdə tutulan beynəlxalq humanitar hüquq üzrə kurslar təşkil etmək və ya dəstəkləməklə öz imkanları daxilində və fəaliyyəti çərçivəsində beynəlxalq humanitar hüquqa hörməti və onun tətbiqini təşviq etmək;

– hərbi tibb və ya tibbi-hüquq sahəsində aparılan innovativ xarakterli işləri əks etdirən aparıcı kitablar, məqalələr və ya hesabatlarla görə mütəmadi olaraq, mükafatlarla, xüsusilə də, “Jules Voncken” mükafatı ilə təltif etmək;

– silahlı qüvvələrin yaralı və xəstə üzvlərinin taleyi və mühafizəsi ilə məşğul olan müxtəlif beynəlxalq qurumlarla əlaqəni təmin etmək;

– həm hərbcilər, həm də mülki əhali arasında çoxsaylı yaralı və xəstə olduğu zaman tibbi yardıma tətbiq olunan tibbi doktrinaların yayılmasını təşviq etmək və milli suverenliyə

hörmət göstərməklə müxtəlif milli səhiyyə xidmətləri arasında əməkdaşlığa yardım etmək;

– silahlı qüvvələrin genişmiqyaslı fəlakətlərdə humanitar müdaxiləsi zamanı əlaqə və koordinasiya qurulmasına kömək göstərmək;

– tibbi biliyin azad mübadiləsi və beynəlxalq tibbi əməkdaşlıq üçün sülhün fəal təşviqi ilə geniş qarşılıqlı anlaşmanı, tolerantlığı və birgə mövcudluğu gücləndirmək və s.

Adıçəkilən BHTK Nizamnaməsində “hərbi tibb” anlayışı formulə olunmuşdur (maddə 3). Belə ki, hərbi tibb həm müharibə şəraitində, həm də sülh dövründə həyata keçirilən, aşağıda sadalanan fəaliyyətlər kimi başa düşülməlidir:

– hərbi heyətə aid olan fərdlərin və ya qrupların faydası üçün bütün ixtisaslar üzrə həyata keçirilən diaqnostik, müalicəvi tibbi və cərrahi fəaliyyətlər;

– hərbi mühitdə profilaktik tibb, gigiyena və peşə tibbi;

– müxtəlif hərbi fəaliyyətlər üçün tələb olunan fiziki və zehni bacarığın qiymətləndirilməsi üsulları;

– bütün hərbi məsələlərlə bağlı tibbi müayinə;

– kütləvi tibbin spesifik formaları;

– hərbi mühitdə odontostomatologiya;

– hərbi mühitdə əczaçılıq;

– yuxarıda sadalanan insana aid tibbin formalarına təsir edən, xüsusilə, hərbi mühitdə qidanın gigiyenası, zoonozun qarşısının alınması və ya heyvan fiziopatologiyası üzrə baytarlıq elmi ilə bağlı fəaliyyətlər;

– hərbi tibbin müxtəlif sahələrinə aid olan tapşırıqlarla əlaqədar inzibati, təşkilati və logistik fəaliyyətlər;

– yuxarıda sadalanan fəaliyyətlərlə bağlı tədqiqat və araşdırma tədbirləri.

Praktiki cəhətdən sadalanan bu fəaliyyət növlərinin bəziləri, təbii ki, cəmiyyətdə mülki əhali üçün də daha faydalı ola bilər.

BHTK Nizamnaməsinin 4-cü maddəsi “Beynəlxalq Konqreslər”, 5-ci maddə isə “Qaydalar” adlanır. Beynəlxalq Konqres, adətən, hər iki ildən bir BHTK-ya üzv-dövlətdə keçirilir.

Sözgedən Nizamnamənin 6-cı maddəsi “Üzv dövlətlər. Qəbuletmə və xaricətmə” münasibətlərinə həsr edilmişdir. Belə ki, BHTK Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv olan və ya Birləşmiş Millətlər Təşkilatında müşahidəçi statusuna malik, yaxud Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına üzv olan dövlətlərdən ibarətdir. BHTK-ya üzv-dövlət kimi qəbul edilmək üçün iddiaçı dövlətlər: a) hazırkı Nizamnaməyə qoşulmalı; b) onların qəbulu Baş Assambleyada Komitə iclasında elan olunan lehinə səsvermə ilə təsdiq ediləlidir (bu məqsədlə adi səs çoxluğu tələb olunur).

BHTK çərçivəsində hər hansı üzv-dövlətin təyin edilməsi, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən istifadə olunan qaydaların eynisidir. Fəal üzvlük qəbul ediləndən və ya ödəməməyə icazə verilmə sertifikatlaşdırıldıqdan sonra mütəmadi maliyyə töhfəsinin ödənilməsi tələb olunur.

BHTK-da hər bir üzv-dövlət öz hökuməti tərəfindən rəsmi olaraq təyin edilmiş milli nümayəndə ilə təmsil olunur. Üzv-dövlət BHTK ilə öz milli nümayəndəsi vasitəsilə, hökuməti maraqlandıran məsələlərlə bağlı isə Belçika Xarici İşlər Nazirliyi vasitəsilə əlaqə saxlaya bilər.

Əgər birdən artıq hökumət eyni dövləti təmsil etməyi iddia edərsə, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qəbul etdiyi və tanıdığı qurumu bu dövlətin qanuni hökuməti və Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsində təmsil edilməyə uyğun yeganə

qurum hesab edir. Bu dövləti təmsil etməyi iddia edən hər hansı digər hökumət BHTK-da bu dövlətin nümayəndəsi üçün ayrılmış yeri tutmaq hüququnu bununla itirmiş olur.

BHTK Nizamnaməsinə müvafiq olaraq, qeyd etməliyik ki, üzv-dövlətlər aşağıdakı hüquqlara malikdirlər:

a) Baş Assambleyanın görüşlərində iştirak etmək, çıxış etmək və səs vermək hüququna malik milli nümayəndə ilə təmsil olunmaq;

b) beynəlxalq konqreslər, hərbi tibb günləri, seminarlar və ya silahlı qüvvələrin tibbi xidmətlərinin gənc zabıtları üçün təkmilləşdirmə kurslarını təşkil etmək.

Eyni zamanda, üzv-dövlətin səlahiyyət verilmiş hökumət qurumu tərəfindən Baş Katibliyə istefası ilə əlaqədar təqdim etdiyi sənədə uyğun olaraq, həmin dövlət BHTK-dan çıxı bilər. İstefa sənədi Baş Assambleyadakı Komitənin iclasında baxılmağa göndərilir və sonuncusu sözgedən istefanı qeydiyyata alır. Nizamnaməyə riayət olunmadığı təqdirdə, üzv-dövlət BHTK-dan xaric edilə bilər. Xaricedilmə ilə bağlı hər hansı təklif BHTK-nın Baş Assambleyasının gündəliyinə əvvəlcədən daxil edilir. Bu məsələ ilə bağlı müzakirədən, ehtiyac olarsa, vəziyyətə uyğun yaradılan “ad hoc” komissiyanın məsləhəti alındıqdan sonra üzv-dövlətin xaric edilməsinə dair qərar Baş Assambleyada təmsil olunan üzv-dövlətlərin ən azı yarısının səsverməsi və bu məqsəd üçün tələb olunan üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

BHTK-ya münasibətdə maliyyə töhfəsi ilə bağlı öhdəliyini yerinə yetirə bilməyən üzv-dövlətə Qaydaların xüsusi müddəaları şamil edilir. Hər hansı tutarlı səbəb olmadan üzv-dövlətin öz maliyyə töhfəsini verə bilməməsi aşağıdakılara səbəb ola bilər:

– onun Baş Assambleyada və ya plenar sessiyalarda çıxış etmə və səsvermə hüququnun dayandırılması;

– BHTK adından Beynəlxalq Hərbi Tibb Konqresi və ya tibb günləri, yaxud seminarlar və ya silahlı qüvvələrin tibb xidmətlərinin gənc zabıtləri üçün təkmilləşdirmə kurslarını təşkil etmək hüququnun itirilməsi.

Təşkilata üzv-dövlət dörd il ərzində ardıcıl olaraq, BHTK qarşısındakı maliyyə öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi təqdirdə, Komitə bu dövləti müvafiq hesab etdiyi şərtlərə uyğun olaraq, xaric etmək qərarını qəbul edə bilər. BHTK qarşısındakı öhdəliklərini tam yerinə yetirən hər hansı dövlətin üzvlüyü Baş Assambleyanın səsverməsi ilə BHTK-nın üzv-dövləti kimi müvafiq imtiyazlarla birlikdə Komitə tərəfindən bərpa edilə bilər.

Həmçinin BHTK-nın Nizamnaməsində təşkilata üzv olmayan dövlətlərin nümayəndələri, müşahidəçilər və əlaqələndiricilər bərdə müvafiq tənzimləyici hüquq normaları yer almışdır. Belə ki, Nizamnamənin 13-cü maddəsi BHTK-ya üzv olmayan dövlətlərin nümayəndələri, 14-cü maddə beynəlxalq təşkilatların və ixtisaslaşmış institutların nümayəndələri, 15-ci maddə üzv-dövlətlərin rəsmi nümayəndə heyətlərinin tərkib hissəsi olmayan tibb xidmətlərinin hərbi və mülki üzvləri və 16-cı maddə əlaqələndirici üzvlərin təşkilat çərçivəsində fəaliyyətlərinə dair münasibətlərin nizama salınmasına həsr edilmişdir.

Nizamnamədə BHTK-nın rəsmi orqanlarına dair müvafiq müddəalar da əsaslı şəkildə təsbit olunmuşdur: Komitənin tərkibi (maddə 17), Məşvərət Şurası (maddə 18), Elmi Şura (maddə 19), Texniki Komissiyalar (maddə 20), Komitənin Bürosu (maddə 21), Planlaşdırma və proqramlaşdırma üzrə “ad hoc” işçi qruplar - beynəlxalq və regional işçi qruplar (maddə 22), BHTK-nın Baş Katibliyi (maddə 23).

BHTK-nın ali məşvərətçi orqanı Komissiya sayılır və o, tərkibcə, aşağıdakılardan ibarətdir:

a. Komitənin görüşləri zamanı çıxış etmək və səs vermək hüququna malik olan BHTK-nın Sədri və BHTK-nın iki sədr müavini;

b. Komitənin görüşləri zamanı çıxış etmək və səs vermək hüququna malik olan hər bir üzv-dövlətin milli nümayəndəsi;

c. Komitənin görüşləri zamanı çıxış etmək və səs vermək hüququna malik olan Elmi Şuranın Sədri;

d. Komitənin görüşlərinə məsləhətçi qismində qatılan fəxri sədrələr (keçmiş sədrələr) və fəxri üzvlər;

e. məsləhətçi qismində qatılan BHTK-nın Baş Katibi;

f. məsləhətçi qismində qatılan BHTK-nın Baş Katibinin müavini;

g. məsləhətçi qismində qatılan texniki komissiyaların sədrləri;

h. məsləhətçi qismində qatılan Fəxri Baş katiblər;

i. məsləhətçi qismində qatılan və fəaliyyət müddəti Konqresin açılışı ilə başlayan və növbəti Konqresin açılışı ilə başa çatan Beynəlxalq Konqresin Baş direktoru.

Məşvərət Şurası BHTK-nın Sədri və ya Baş Katib tərəfindən qaldırılan məsələlərə məsləhət vermək səlahiyyətinə malikdir. Aşağıda qeyd olunan məsələlər Məşvərət Şurasının səlahiyyətlərinə daxildir:

– Nizamnamənin müddələrinin təfsiri və düzəlişlə bağlı təkliflər də daxil olmaqla, Nizamnamə və Qaydalarla bağlı məsələlər üzrə rəylər, Nizamnamədə qeyd olunmayan hallarla, yaxud Nizamnamə və ya Qaydalarla bağlı hüquqi məsələlərə dair qərarlar;

– BHTK-nın üzvlərinin qərarverici orqanları arasında və ya qurumları ilə bu orqanların düzgün fəaliyyətinə zərər vura

biləcək fikir ayrılığına səbəb olan məsələlərə dair rəylər və ya arbitraj və s.

Məşvərət Şurasının tərkibi aşağıdakılardan ibarətdir: BHTK-nın bütün fəxri sədrleri, bütün fəxri Baş katiblər, BHTK-nın Baş Katibinin müavini. Həm də, qeyd etməliyi ki, Məşvərət Şurasının debat və müzakirələri məxfidir. Bu cür debatların yalnız yekunları yazılı şəkildə formalaşdırıla və ictimaiyyətə açıqlana bilər. Poçt vasitəsilə və ya etibarnamə əsasında səs verməyə icazə verilir.

Elmi Şura Baş Katibin sədrliyi ilə BHTK-nın bütün elmi və texniki fəaliyyətlərinə cavabdehdir. Elmi Şura öz məsləhət və təklifləri ilə gələcək konqreslərin və digər elmi sessiyaların elmi proqramlarının hazırlanmasında və davam etdirilməsində, beynəlxalq təkmilləşdirmə kursları üçün proqramların hazırlanmasında və BHTK-nın elmi siyasi kursunda iştirak edir. Elmi Şura texniki komissiyaların elmi fəaliyyətlərini əlaqələndirir. O, texniki komissiyaların təkliflərini alır və onları öz texniki məsləhətləri ilə birlikdə Baş Katibə göndərir.

Baş Assambleyada Komitə iclası, Elmi Şura Sədrinin təklifi və cavabdehliyi çərçivəsində və Baş Katibin razılığı ilə tibbin xüsusi texniki aspektlərinin nəzərdən keçirilməsi məqsədilə texniki komissiyaların yaradılmasına icazə verilir. Sözügedən texniki komissiyaların sayı tələblərə və büdcə vəsaitinə uyğun olaraq Elmi Şuranın Sədri tərəfindən müəyyən olunur. Bu komissiyaların iş fəaliyyəti Elmi Şura tərəfindən əlaqələndirilir.

Komitənin Bürosu Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin Sədrindən, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin sədrinin iki müavinindən, Elmi Şuranın Sədrindən, Baş Katibdən və Baş Katibin müavinindən ibarətdir. Komitənin Bürosu Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin

Sədrinin çağırışı ilə toplanır. Komitə Bürosunun fəaliyyəti aşağıdakı tədbirlərdən ibarətdir:

- Komitənin iclaslarının gündəliklərini hazırlamaq;
- Komitənin iclaslarını həyata keçirmək;
- adətən, xaric edilmiş şəxslərin Komitənin bütün iclaslarına və ya iclasların bir hissəsinə qatılmaqla bağlı ərizələrini təsdiq etmək və ya etməmək;
- Komitə tərəfindən qəbul edilmiş qərarların Nizamnaməyə uyğun olduğuna əmin olmaq.

Baş Katib öz cavabdehliyi çərçivəsində aşağıdakı məsələlərlə bağlı əlavə məsləhət almaq üçün zəruri hesab etdiyi zaman “ad hoc” işçi qruplar yarada bilər:

- öz cavabdehliyi çərçivəsinə daxil olan tədbirlərin planlaşdırılması və proqramlaşdırılması ilə bağlı məsələlər;
- Baş Katibin qərar qəbul etməsi baxımından çox spesifik texniki mürəkkəbliyə malik və ya təcili məsələlər.

“Ad hoc” işçi qrup yalnız müraciət ediləcək məsələlər üzrə bilik və bacarığa malik olan və hazırda maliyyə töhfəsi verən üzv-dövlətə məxsus Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin hazırkı və / və ya keçmiş üzvlərindən ibarətdir. “Ad hoc” işçi qrup öz sədrini, iş metodunu və iş yerini seçir. “Ad hoc” işçi qrupun fəaliyyət müddəti təsis edildiyi zaman ona Baş Katib tərəfindən verilmiş xüsusi tapşırığın başa çatdırılması ilə məhdudlaşır. Prinsip etibarilə, bu müddət bir sessiyalararası toplantının keçirilmə müddətindən artıq olmamalıdır. Buna baxmayaraq, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi ilə razılaşdırılaraq, əgər tapşırığın yerinə yetirilməsi başa çatmayıbsa, o zaman onun fəaliyyət müddəti növbəti sessiyalararası müddətə qədər uzadıla bilər.

BHTK-nın hər bir konqres sessiyası arasındakı fəaliyyətini təkmilləşdirmək üçün

Baş Katibə yardım etmək məqsədilə Beynəlxalq işçi qrup (BİQ) yaradılır. BİQ Baş Katiblə üzv-dövlətlərin nümayəndələri arasında əlaqələndirici rol oynayır. O, Baş Katib və ya Baş Assambleya üzvlərindən biri tərəfindən təqdim edilən hər hansı layihəni və ya məsələni araşdırır və fikir irəli sürür. BİQ yalnız məsləhətçi roluna malikdir və onun təklifləri əsasında üzv-dövlətlər siyasi məsələlərə cəlb olunmur.

Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin fəaliyyət istiqamətlərini regional ehtiyacları uyğunlaşdırmaq məqsədilə, coğrafi cəhətdən yaxın olan müəyyən sayda üzv-dövlət könüllü şəkildə xahiş etdiyi zaman, Baş Katibin cavabdehliyi ilə regional işçi qrupları (RİQ) yaradıla bilər. Bir dövlət birdən artıq RİQ-ə qoşula bilər. Hər bir ölkənin regional qrupa qoşulmaq və ya qoşulmamaq seçimi vardır. Baş Katib bu qrupları onların yaradılmasından sonra ilk Baş Assambleya zamanı təqdim edir. RİQ elmi və texniki istiqamətlərə yönəlməlidir. RİQ BHTK-nın Elmi Şurası ilə birlikdə istənilən regional tədbirləri (konqresləri, kursları və ya simpoziumları) keçirə bilər. İkitərəfli və çoxtərəfli əlaqələr digər üzv-dövlətlərlə təkmilləşdirilmiş əlaqələrin inkişaf etdirilməsində faydalıdır.

BHTK-nın Baş Katibliyi Baş Katibdən, Baş Katibin müavinindən və sayı fəaliyyətlərin funksiyasından asılı olan daimi heyətdən ibarətdir. Baş Katibliyin təcili ehtiyacları olduqda, Baş Katib tərəfindən ixtisaslaşdırılmış heyətin müvəqqəti yardımı tələb edilə bilər. Baş Katibliyin funksiyaları aşağıdakılardan ibarətdir:

– Baş Katibliyin cavabdehliyində olan inzibati və idarəçiliklə bağlı tapşırıqları həyata keçirmək;

– hərbi-tibbi məlumatı mərkəzləşdirmək və dövr etdirmək;

– “Silahlı Qüvvələrin Tibb Xidmətlərinin Beynəlxalq İcmalı”na nəzarət və onu nəşr etdirmək;

– tibb günlərinin, seminarların, beynəlxalq təhsil sessiyalarının və Silahlı Qüvvələrin tibb xidmətlərinin gənc zabidləri üçün beynəlxalq təkmilləşdirmə kurslarının təşkilini təşviq etmək və s.

BHTK-nın fəaliyyəti ilə bağlı qeyd etməliyik ki, Komitə Baş Katibin çağırışı əsasında, Komitə Bürosu ilə məsləhətləşdikdən və onun icazəsindən sonra Baş Assambleya və ya Plenar, yaxud Növbədənənar Sessiya formatında toplanır. Toplantı ilə bağlı qeydlər bu toplantıların təyin olunmuş tarixindən ən azı üç ay əvvəl təqdim edilməlidir (maddə 24). Komitə mütəmadi olaraq, hər bir Beynəlxalq Hərbi Tibb Konqresi münasibətilə Baş Assambleya formatında toplanır. Baş Assambleya Komitənin Bürosu tərəfindən ona yönəldilən məsələlərə baxır. Baş Assambleyanın səlahiyyəti çərçivəsində olan məsələlər Nizamnamədə müəyyənləşdirilmişdir (maddə 2).

Komitə Baş Assambleya keçirilmədiyi illər ərzində və ya BHTK-nın icazəsi və dəstəyi ilə üzv-dövlət tərəfindən təşkil edilən hərbi tibb üzrə elmi günlər, seminarlar və ya simpoziumlar münasibətilə Plenar Sessiya formatında toplana bilər.

Komitə Bürosunun müvafiq hesab etdiyi zaman Komitə Növbədənənar Sessiya formatında da toplana bilər. Toplantı ilə bağlı üzv-dövlətlərin milli nümayəndələrinə göndərilən bildirişlərə Növbədənənar Sessiya zamanı nəzərdən keçiriləcək bütün məsələlərin gündəliyi daxil edilməlidir.

Xüsusilə qüvvədə olan müddəalar və ya tələb olunan çoxluq və kvorum üzrə qaydalarla bağlı məsələlər istisna olmaqla, Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi iştirak edən

üzlərin sayından asılı olmayaraq, sadə səs çoxluğu əsasında qərar qəbul edir. Yeni üzvlərin qəbul edilməsi üçün iştirak edən nümayəndələrin sadə səs çoxluğu tələb olunur. Üzvlükdən çıxarma və Nizamnaməyə düzəlişlər etmək üçün üçdə iki səs çoxluğu və 50% kvorum tələb olunur. Səslər eyni sayda olduğu halda, Sədr həlledici səsə malikdir.

Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin rəsmi dili fransız və ingilis dilləridir. Sessiya zamanı BHTK-nın üzvlərinin iclasına təsdiq üçün təqdim edilməli Nizamnamə, daxili qaydalar və mütəmadi olmayan düzəlişlər ən azı iki dildə, fransız və ingilis dillərində hazırlanır. Fransız dilində olan mətn üstün versiya hesab edilir. Müvəqqəti və ya daimi əsasda, fransız və ingilis dillərindən başqa, hər hansı digər dilin istifadəsi BHTK adından Baş Katib, dövlətin nümayəndəsi və ya aidiyyəti dövlətlər qrupu tərəfindən imzalanan və qəbul edilən protokolun predmeti sayılır. Baş Katib sözügedən protokolun məzmunu ilə bağlı Komitə üzvlərinə Baş Assambleyanın və ya Plenar Sessiyanın iclasında müvafiq məlumat verir.

Şərh olunanları nəzərə alaraq, qeyd edə bilərik ki, silahlı qüvvələr sektorunda hərbi tibb və təbabət fəaliyyətinin həyata keçirilməsində, eləcə də bu istiqamətdə dövlətlər arası beynəlxalq əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsində və daha da dərinləşdirilməsində Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsi özünəməxsus mühüm və əhəmiyyətli rola malikdir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ MƏNBƏLƏR

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, «N» nəşriyyatı, 2015, 52 s.
2. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. II cild / Ağamusa Axundovun redaktəsi ilə. Bakı, "ÇİRAQ" nəşriyyatı, 1999, 412 s.
3. Beynəlxalq (publik) hüquq kursu. Dərslük / E.Ə.Əliyevin ümumi redaktəsi ilə. Bakı, «Günəş-B» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi, 2018, II cild, xüsusi hissə, 704 s.
4. Beynəlxalq Hərbi Tibb Komitəsinin Nizamnaməsi – 2013-cü il redaksiyasında (<https://e-qanun.az/framework/42976>).
5. Əliyev Ə. İ. İnsan hüquqları. Dərslük. Yenidən işlənmiş və əlavələr edilmiş ikinci nəşr. Bakı, "Nurlar" nəşriyyatı, 2019, 352 s.
6. Əzizov E.H. Fotohemoterapiyanın tətbiqi ilə ağırlaşmış sinusitli xəstələrin cərrahi müalicəsinin optimallaşdırılması // Tibb elmləri namizədi elmi dərəcəsinin alınması üzrə dissertasiyanın avtoreferatı. Kiyev, 2014, 19 s.
7. Fatimə Etibar qızı Höseynova. Sağlamlığın qorunmasının beynəlxalq-höquqi tənzimlənməsi və milli qanunvericilik. Bakı, "Kooperasiya" nəşriyyatı, 2016, 232 s.
8. Mustafazadə A.İ., Aslanov Z.N. Tibb hüququ. Dərs vəsaiti. Bakı, "ELM" nəşriyyatı, 2017, 204 s.
9. "Hüquqi müstəvi" elmi-nəzəri, təcrübi jurnal. Bakı, 2022, № 3(11), s.60-70.
10. Алиева Айнура Этибаровна. Синдром сухого глаза. Монография (на русском языке). Баку, изд-во "Кооперация", 2016, 154 с.
11. Ахмедбейли Р.М. Профилактика кариеса зубов: простое решение сложной проблемы фторид-йоддефицита в Азербайджане. Монография (на русском языке). Баку, «Шарг-Гарб», 2022, 288 с.
12. Elektron informasiya resursları (URL – Uniform Resource Locator):
 - 12.1. www.e-qanun.az;
 - 12.2. www.president.az;
 - 12.3. https://azertag.az/xeber/Azərbaycan_Beynelxalq_Herbi_Tibb_Komitesinin_tamh_uquqlu_uzvu_sechilib-1117753;
 - 12.4. <https://www.medicina.az/azerbaycan-beynelxalq-herbi-tibb-komitesinin-uzvu-sechilib>.

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ВОЕННО-МЕДИЦИНСКИЙ КОМИТЕТ КАК
МЕЖПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ:
ПРАВОВОЙ СТАТУС И ФУНКЦИИ**

Айнура Алиева,

Центральный госпиталь Управления медицинской службы Государственного таможенного комитета Азербайджанской Республики, врач-офтальмолог, доктор философии медицинских наук.

электронная почта: draynura@hotmail.com, телефон: +99412 404 08 08 ;

Фатима Гусейнова,

Бакинский государственный университет, Юридический факультет, Кафедра международного частного права и европейского права, доцент, доктор философии по праву.

э-почта: lawyer.fatima85@gmail.com ,тел. +99450 206 24 42;

Эльвин Азизов,

Центральный госпиталь Управления медицинской службы Государственного таможенного комитета Азербайджанской Республики, врач-оториноларинголог, доктор философии медицинских наук, старший лейтенант медицинской службы.

э-почта: elvin26.84@mail.ru, телефон: +99450 395 03 43

В статье авторы рассматривают Международный военно-врачебный комитет как межправительственную организацию, научно разъясняют вопросы его правового статуса и функций. Основной функцией Международного военно-врачебного комитета является поддержание и укрепление профессионального сотрудничества между представителями медицинских служб вооруженных сил всех государств. Азербайджанская Республика является полноправным членом этого Комитета с 2017 года. В связи с этим Азербайджанская Республика присоединилась к «Уставу Международного военно-врачебного комитета», измененному 9 декабря 2013 года Законом № 1613-VQ от 27 июня 2019 года. В современное время особо важную роль в осуществлении военной медицины и врачебной деятельности на участке вооруженных сил, а также в укреплении межгосударственного международного сотрудничества в этом направлении играет Международный военно-врачебный комитет.

Ключевые слова: вооруженные силы, военная медицина, здоровье населения, медицинское обслуживание, военнослужащие, гражданское население, опасные заболевания, медицинское обследование, медицинская помощь.

**INTERNATIONAL MILITARY MEDICAL COMMITTEE AS AN
INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATION: LEGAL STATUS AND FUNCTIONS**

Aynura Aliyeva,

Central Hospital of the Medical Service Department of the State Customs Committee of the Republic of Azerbaijan, doctor-ophthalmologist, doctor of philosophy in medical sciences.

e-mail: draynura@hotmail.com, phone: +99412 404 08 08;

Fatima Huseynova,

Baku State University, Faculty of Law Department of International Private Law and European Law, Associate Professor, doctor of philosophy in the field of law.

e-mail: lawyer.fatima85@gmail.com , phone: +99450 206 24 42;

Elvin Azizov,
Central Hospital of the Medical Service Department of the State Customs Committee of the Republic of Azerbaijan, doctor-otolaryngologist, doctor of philosophy in medical sciences, chief lieutenant of medical service.
 e-mail: elvin26.84@mail.ru, phone: +99450 395 03 43.

In the article, the authors consider the International Military Medical Committee as an inter-governmental organization, the issues of its legal status and functions are scientifically clarified. The main function of the International Military Medical Committee is to maintain and strengthen professional cooperation between members of the medical services of the armed forces of all nations. The Republic of Azerbaijan has been a full member of this Committee since 2017. In this regard, the Republic of Azerbaijan joined the "Charter of the International Military Medical Committee" amended on December 9, 2013 by Law No. 1613-VQ of June 27, 2019. In modern times, the International Military Medical Committee plays a particularly important role in the implementation of military medicine and medical activities in the sector of the armed forces, as well as in the strengthening of interstate international cooperation in this direction.

Key words: armed forces, military medicine, people's health, medical services, military personnel, civilian population, dangerous diseases, medical examination, medical assistance.

HÜKÜMETLER ARASI BİR ÖRGÜT OLARAK ULUSLARARASI ASKERİ TIP KOMİTESİ: yasal statü ve işlevler

Aynura Aliyeva,
Azərbaycan Cumhuriyyəti Devlet Gümrük Komitəsi Tıbbi Hizmet Bölümü Merkez Hastanesi, doktor-oftalmolog, tıp bilimlerinde felsefe doktoru.

e-posta: draynura@hotmail.com, telefon: +99412 404 08 08;

Fatima Hüseynova,

Bakü Devlet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Uluslararası Özel Hukuk ve Avrupa Hukuku Anabilim Dalı, doçent, hukuk alanında felsefe doktoru.

e-posta: lawyer.fatima85@gmail.com , telefon: +99450206 24 42;

Elvin Azizov,

Azərbaycan Cumhuriyyəti Devlet Gümrük Komitəsi Tıbbi Hizmet Bölümü Merkez Hastanesi, doktor-kulak burun boğaz uzmanı, tıp bilimlerinde felsefe doktoru, tıbbi hizmet baş teğmeni.

e-posta: elvin26.84@mail.ru, telefon: +99450 395 03 43.

Makalede, yazarlar Uluslararası Askeri Tıp Komitesi'ni hükümetler arası bir kuruluş olarak ele almakta, yasal statüsü ve işlevleri ile ilgili konular bilimsel olarak açıklığa kavuşturulmaktadır. Uluslararası Askeri Tıp Komitesi'nin temel işlevi, tüm ulusların silahlı kuvvetlerinin tıbbi hizmetlerinin üyeleri arasında profesyonel işbirliğini sürdürmek ve güçlendirmektir. Azərbaycan Cumhuriyyəti, 2017 yılından bu yana bu Komitenin tam üyesidir. Bu bağlamda, Azərbaycan Cumhuriyyəti 9 Aralık 2013 tarihinde 27 Haziran 2019 tarih ve 1613-VQ sayılı Kanunla değiştirilen "Uluslararası Askeri Tıp Komitesi Şartı"na katılmıştır. Modern zamanlarda, Uluslararası Askeri Tıp Komitesi, silahlı kuvvetler sektöründe askeri tıp ve tıbbi faaliyetlerin uygulanmasında ve ayrıca bu yönde devletlerarası uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesinde özellikle önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: silahlı kuvvetler, askeri tıp, halk sağlığı, sağlık hizmetleri, askeri personel, sivil nüfus, tehlikeli hastalıklar, tıbbi muayene, tıbbi yardım.

